

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และการศึกษาที่เกี่ยวข้องในเรื่องการพัฒนางานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วยหลักการบริหาร ภาวะผู้นำ และแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวิชาการ ขอบข่ายงานวิชาการ หน้าที่ของผู้บริหาร โรงเรียนในเรื่องการพัฒนางานวิชาการ ตามแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. ความหมายของการบริหารงานวิชาการ
2. ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ
3. บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียนกับการบริหารงานวิชาการ
4. ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาตนเอง
5. ขอบข่ายของงานวิชาการ
 - 5.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
 - 5.3 การวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
 - 5.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 - 5.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
 - 5.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
 - 5.7 การนิเทศการศึกษา
 - 5.8 การแนะแนวการศึกษา
 - 5.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
 - 5.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
 - 5.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
 - 5.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความหมายของการบริหารงานวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารโรงเรียน จะบริหารโรงเรียนให้ดีจะต้องเข้าใจงานทุกงานเป็นอย่างดี โดยเฉพาะงานหลักของโรงเรียน คือ งานวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานวิชาการเป็นอย่างดีและเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างละเอียด จึงสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายที่โรงเรียนตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายประการเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการดังนี้

ภิญโญ สาธร (2526 : 32) ได้ให้ความหมายการบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่างในโรงเรียน เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ผู้บริหารจะต้องทำงานร่วมกับครู กระตุ้นเตือนครู ให้คำแนะนำ และประสานงานให้ครูทุกคนทำงานด้านการเรียนการสอนร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16) ได้สรุปว่า การบริหารวิชาการ หมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

ปรุ้ง พวงนัคคา (2532 : 16) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการคือ การปฏิบัติงานของผู้บริหารในโรงเรียนที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนทุกชนิด เป็นการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้รับรู้ เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิงการวัฒน์ (2528 : 27) กล่าวสนับสนุนว่างานวิชาการเป็นหัวใจของโรงเรียน วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในโรงเรียนคือ การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนอย่างชัดเจน

ศุमितร คุณานุกร (2518 : 16-18) ได้ให้ความหมายว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างภายในโรงเรียนที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ และการศึกษาของเด็กให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดในการส่งเสริมวิชาการในโรงเรียนก็คือ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนนั่นเอง เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527 : 151) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานทุกชนิดเพื่อจะส่งเสริมพัฒนา หรือปรับปรุงการเรียนการสอนของโรงเรียนให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับครูหรือนักเรียนก็ตาม ภิญโญ สาธร (2526 : 324) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนนักเรียนให้ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพที่สุด ความจริงผู้บริหารการศึกษาเป็นผู้นำของครูในด้านวิชาการเป็นอันดับแรก เพราะหน้าที่ของโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาทุกแห่ง คือ การให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านวิชาการ ครูใหญ่เป็น

ผู้นำในด้านวิชาการ โดยการทำงานร่วมกับครู กระตุ้นครู และประสานงานให้ครูทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในด้านการสอน

หวน พันธุ์พันธ์ (2525 : 10-17) อธิบายว่า การบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การควบคุมดูแลและหลักสูตรการสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครูเฉพาะทาง การเผยแพร่งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การวิจัยค้นคว้า การประเมินมาตรฐานในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงโรงเรียน ตลอดจนการตรวจเยี่ยม และนิเทศการศึกษาแก่โรงเรียน

องค์การ อินทรมพรรษ์ (2525 : 164) ได้สรุปการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วยงานต่างๆ คือ งานพัฒนาหลักสูตร งานประเมินผลการศึกษา งานกิจกรรมต่างๆ ที่เสริมการศึกษาของนักเรียน งานนิเทศการศึกษา งานแนะแนว งานติดตามการปฏิบัติงานตามโครงการต่างๆ และงานประชุมอบรม

ฟิสต์ (สมศักดิ์ คงสมนวน 2534 : 13 ; อ้างอิงมาจาก Fisk 1957 : 214) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการว่า งานวิชาการเป็นความรับผิดชอบของโรงเรียนตั้งแต่การบ่งถึงปรัชญาและจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของโรงเรียน โดยคำนึงถึงบุคคลในอาชีพต่างๆ ของชุมชนเป็นพื้นฐาน รวมถึงการประเมินผล โปรแกรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ตลอดจนการวัดผลเพื่อจะได้ติดตามการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีนั้นเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะละเลยเสียมิได้

ลี และแวนฮอน (สามารถ รักษาศิลป์ 2534 : 26 ; อ้างอิงมาจาก Lee and Vanhon) ได้ให้ความเห็นว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการวางแผนด้านต่างๆ โดยการหาวิธีการบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการบริหารสถาบัน

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมต่างๆ และประสบการณ์ให้กับนักเรียนเพื่อปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน ให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ผลดีมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการอบรมจรรยาบรรณความประพฤติของนักเรียน เพื่อให้เป็นคนดีมีความรู้ความสามารถทำมาหากินเลี้ยงชีพได้ มีความสุข ความพอใจตามมาตรฐานความเป็นอยู่ และช่วยเหลือสังคมและชุมชนได้ตามสมควร

ความสำคัญของการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะของตนเองที่แตกต่างไปจากการบริหารในแขนงอื่นๆ เมื่อพิจารณาจากความหมายของการบริหารการศึกษาที่นักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้เช่น สาโรช บัวศรี (2526 : 64) ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการว่าเป็นการวางแผนการปฏิบัติตามแผน และวัดผลในการจัดประสบการณ์ให้เด็ก

ภิญโญ สาธร (2523 : 62) และนพพงษ์ บุญจิตราดุล (2525 : 4) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ คือ กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการเพื่อพัฒนา เด็ก เยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน เช่น ความสามารถ ทักษะ ทักษะ ค่านิยมหรือคุณธรรมทั้งในด้านสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน ทั้งในและนอกโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิติมา ปรีดีคิลก (2532 : 4) ที่ระบุว่า การบริหารการศึกษาเป็นการจัดดำเนินงานทุกอย่างที่เกี่ยวกับการศึกษาโดยให้มีผลผลิตคือผู้เรียนมีคุณภาพในที่สุด และอุทัย ธรรมเดโช (2532 : 40) ได้เพิ่มเติมว่ากิจกรรมการศึกษานอกจากทำเพื่อพัฒนาคุณภาพแล้วต้องพัฒนาคุณธรรมด้วย วิจิตร ศรีสะอ้าน (2525 : 15) ให้ความหมายเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาว่า เป็นกิจกรรมที่สำคัญของสังคม มีลักษณะและวิธีการที่เฉพาะแตกต่างจากกิจกรรมอื่น เป็นกิจกรรมที่มีขอบข่ายและวิธีการของตน โดยเฉพาะซึ่งจำเป็นต้องมีการบริหารเฉพาะเกิดขึ้น เพราะการศึกษาเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับคนจะต้องใช้ทรัพยากรทุกๆ ด้านมากกว่ากิจกรรมอื่นทั้งหมดของสังคม

ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2535 : 9) ได้ให้ความหมาย การบริหารงานวิชาการว่าเป็นการจัดระบบระเบียบ วิธีดำเนินงาน การวางแผน การจัดการส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและปฏิบัติงานร่วมกันอย่างราบรื่น เกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ โดยอาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อบุคคลและอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

สรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการเป็นกิจกรรมที่กลุ่มบุคคลร่วมมือกันจัดขึ้นเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้านเพื่อเป็นกำลังคนที่มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์โดยกระบวนการต่างๆ เพื่อให้บุคคลมีคุณภาพสูงสุด

บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนกับการบริหารงานวิชาการ

การปฏิรูปการศึกษาในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ใช้โรงเรียนเป็นฐานซึ่งมุ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโรงเรียนตามแนวปฏิรูปการศึกษา โดยบุคคลที่มีความสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ผู้บริหาร โรงเรียน เพราะต้องเป็นผู้นำและแสวงหาความร่วมมือจากชุมชน องค์กร และหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2529 : 62) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. งานเกี่ยวกับครู ได้แก่ การจัดครูมาสอน การมอบหมายงานให้ครูตามความถนัดและความเหมาะสม การสร้างขวัญและกำลังใจ การพัฒนาตัวครู การนิเทศ การพิจารณาความดีความชอบ
2. งานเกี่ยวกับตัวนักเรียน ได้แก่ การแบ่งกลุ่มนักเรียน การส่งเสริมนักเรียนทางวิชาการ การบริการต่างๆ การสอนซ่อมเสริม การติดต่อผู้ปกครอง
3. งานด้านการจัดหาอุปกรณ์การสอนและเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แก่ การหาอุปกรณ์การสอน จัดหาเจ้าหน้าที่เพื่อบริการด้านนี้แก่ครู การสร้างมาตรฐานการเก็บรักษาและนำไปใช้ให้เกิดผล
4. งานด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน ได้แก่ การใช้หลักสูตรและการประเมินผลนักเรียน
5. งานด้านเกี่ยวกับบุคลากร ด้านการสอน เช่น การจัดทำทะเบียนประวัติและระเบียบต่างๆ เกี่ยวกับครู

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 17) กล่าวสรุปไว้ว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาควรมีบทบาทหน้าที่ในการบริหารงานวิชาการดังนี้

1. กำหนดนโยบาย เป้าหมาย วัตถุประสงค์และวางแผนงานของโรงเรียน
2. ควบคุม กำกับ ติดตามและนิเทศงานวิชาการอย่างมีระบบ
3. จัดหาหลักสูตรและเอกสารหลักสูตร ให้เพียงพอตามสภาพของโรงเรียน
4. จัดให้ครูผลิต จัดหาสื่อการเรียนและควบคุมดูแลให้ครูนำไปใช้ในการประกอบการสอน
5. จัดให้มีมุมหนังสือหรือห้องสมุดให้เหมาะสมตามสภาพของโรงเรียน
6. ให้โรงเรียนมีการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอน ตามระเบียบว่าด้วยการวัดผลประเมินผล

7. ส่งเสริมให้นำเทคนิคใหม่ๆ ที่เหมาะสมมาใช้ในการดำเนินงานด้านวิชาการใน

โรงเรียน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2532 : 173) ได้สรุปบทบาทอันสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนกับการบริหารงานวิชาการไว้ดังนี้

1. ต้องมีความเข้าใจหลักหลักสูตรอย่างชัดเจน และจะต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรกับสื่อการเรียนและวัสดุอุปกรณ์ประกอบอื่น

2. ต้องเป็นผู้นำในการนำหลักสูตรมาใช้

3. ต้องเป็นผู้ที่เสริมขวัญและกำลังใจแก่ครูและผู้บริหารปฏิบัติงาน

4. ต้องจัดการด้านบริการการใช้หลักสูตรแก่บุคลากรในโรงเรียน

5. ต้องจัดการประชุมเพื่อวางแผนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการจัดดำเนินการ

6. ต้องประสานการดำเนินงานการใช้หลักสูตร

7. ติดตามผลการดำเนินงานและนิเทศ

8. ประชาสัมพันธ์

9. ส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เซอร์แมน (วิศิษฐ์ ขวัญเมือง 2534 : 22 ; อ้างอิงมาจาก วิศิษฐ์ ขวัญเมือง 2534 : 22)

กล่าวว่า ในการบริหารงานด้านต่างๆ ของโรงเรียนนั้นบทบาททางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนจะต้องดำเนินการปฏิบัติเพื่อให้งานประสบความสำเร็จ ก็คือการปฏิบัติการในสิ่งต่อไปนี้

1. การวางแผน (Planning)

2. การจัดองค์การ (Organizing)

3. การอำนวยการ (Directing)

4. การประสานงาน (Co-ordinating)

5. การนิเทศ (Supervising)

6. การประเมินผล (Evaluating)

7. การประเมินผล (Evaluating Leadership)

8. การบันทึกและการรายงาน (Recording and Reporting)

9. การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (Promoting Close School - Community Relationship)

สรุปได้ว่าบทบาทของผู้บริหารโรงเรียนกับการบริหารวิชาการมีขอบเขตกว้างขวางมาก ตั้งแต่มีการวางแผน การจัดองค์การอำนวยการ การกำหนดนโยบาย การควบคุม ดูแลเกี่ยวกับด้านหลักสูตร ประสานงานกับชุมชน และองค์กรอื่นๆ เพื่อมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบ

ในการจัดการศึกษาทั้งปัจจัยต่างๆ และกระบวนการทำงาน เพื่อหวังว่าคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจะสูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ทันต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์

ความหมายและความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

ผู้บริหาร โรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาครูในการจัดการเรียนการสอน จำเป็นต้องพัฒนาตนเองก่อนจึงจะสามารถไปพัฒนาผู้อื่นได้ เพราะถ้าไม่พัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถ จะไม่ก่อให้เกิดความศรัทธาต่อครูโดยส่วนรวม โดยเฉพาะหน้าที่ที่จะต้องให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือ ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองในด้านงานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านงานการเรียนการสอน ด้านงานนิเทศการศึกษา ด้านงานวัดผลและประเมินผลให้มีความรู้ในเรื่องที่ตนเองจะต้องปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายและความสำคัญของการพัฒนาตนเองไว้ดังนี้

ความหมายของการพัฒนาตนเอง

การพัฒนาตนเอง การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคคล เป็นกลุ่มคำใช้ในความหมายอย่างเดียวกัน (เจลีว มีวิริยกุล 2437 : 36) และยังมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเองไว้ดังนี้

นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525 : 15) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กระบวนการส่งเสริมให้คนที่ปฏิบัติงานอยู่แล้ว ได้เพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถเพิ่มขึ้นเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

สมาน รังสิโยกฤษณ์ (2526 : 47) ได้กล่าวว่า การพัฒนาบุคคล หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานที่ดีขึ้นตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงานอันจะเป็นผลในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

พิสิทธิ์ สารวิจิตร (2529 : 68) ได้กล่าวว่า การพัฒนาตนเอง หมายถึง การสร้างคุณสมบัติ คุณธรรม เจตคติ ความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ความชำนาญให้เกิดขึ้นในตนเองเพื่อให้ตนเองเป็นบุคคลที่มีความสุข ความเจริญ ความสมบูรณ์พร้อมที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ อย่างสอดคล้องและเหมาะสมกับความถนัดและความสนใจตามศักยภาพของตนเอง

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองเป็นการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคล โดยการเพิ่มพูนความรู้ประสบการณ์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม เจตคติ ความสามารถ ทักษะในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง

กระบวนการพัฒนาคนให้มีคุณสมบัติและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โรงเรียนซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศชาติให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดให้เกิดการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ผู้บริหารสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และโดยเฉพาะผู้บริหาร โรงเรียนต้องรับผิดชอบในการพัฒนาเยาวชน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ จึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองก่อน จึงจะสามารถพัฒนาผู้อื่นได้ ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองไว้ดังนี้

ซงศ์ วงษ์จันทร์ (2518 : 48-58) กล่าวว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ไม่พยายามหาทางพัฒนาตนเอง เพื่อให้ทันต่อความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นเหตุให้เกิดปัญหาการศึกษาต่างๆ ตามมา ได้แก่ ปัญหาเรื่องคุณภาพการศึกษา ปัญหาความสูญเปล่าทางการศึกษา และการบริหาร

กรมสามัญศึกษา (2524 : 3-6) ได้เน้นความสำคัญในการพัฒนาบุคลากรว่ามีความจำเป็น และเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานมาก เพราะ

1. ช่วยทำให้ระบบวิธีการทำงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น มีการติดต่อประสานงานดีขึ้น ช่วยกระตุ้นความสนใจในการทำงานของบุคลากรให้มีจิตใจรักงานและทำงาน ได้ผลมากขึ้น
2. ทำให้เกิดการประหยัด ลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องไปถึงงบประมาณ เพราะบุคลากรได้รับการพัฒนาอย่างดีแล้ว ความผิดพลาดที่จะก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองเสียหายย่อมลดน้อยลง
3. ช่วยลดเวลาทำงานให้น้อยลง
4. ช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่การงานของผู้บังคับบัญชาได้มากขึ้น
5. กระตุ้นเตือนให้ผู้ปฏิบัติงานให้ทำงาน เพื่อความก้าวหน้าในการทำงานของตน เพราะบุคคลที่พัฒนาแล้วย่อมเป็นสิ่งที่ต้องการขององค์กร

สรุปได้ว่า การพัฒนาตนเองจะทำให้บุคคลนั้นมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ทั้งยังสามารถเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงพฤติกรรม เจตคติให้สอดคล้องอย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและสามารถอยู่ในสังคม ได้อย่างมีคุณค่าและมีความสุข

ขอบข่ายของงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นงานหลักของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเข้าใจขอบข่ายของงานวิชาการ เพื่อให้การบริหารได้ครอบคลุมโดยนักการศึกษาได้ให้ทัศนะไว้หลายประการเกี่ยวกับขอบข่ายของการบริหารงานวิชาการดังนี้

หวน พิณรุฬันธ์ (2528 : 16-17) ได้บันทึกไว้ว่า งานบริหารวิชาการโรงเรียน ได้แก่ การควบคุมดูแลหลักสูตรการสอนและอุปกรณ์ การจัดแบบเรียนและคู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครูประจำการ การเผยแพร่วิชาการ การวัดผลการศึกษา การวิจัยค้นคว้า การประเมินมาตรฐานโรงเรียน และการตรวจเยี่ยมนิเทศ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 16-17) ได้สรุปการบริหารงานวิชาการไว้ว่า งานควบคุมดูแลหลักสูตร การสอน อุปกรณ์การสอน การจัดแบบเรียน คู่มือครู การจัดชั้นเรียน การจัดครูเข้าสอน การปรับปรุงการเรียนการสอน การฝึกอบรมครู การนิเทศการศึกษา การเผยแพร่ งานวิชาการ การวัดผลการศึกษา การศึกษาวิจัย การประเมินผลสถานศึกษา โดยรวบรวมเป็นขอบข่ายงานวิชาการได้ 4 ด้านคือ

1. การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ
2. การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการเรียนการสอน
3. การบริการการเรียนการสอน
4. การวัดและประเมินผล

อุทัย บุญประเสริฐ และชโลมใจ กิ่งคำวัฒน์ (2528 : 36) กล่าวว่า งานวิชาการทั้งระบบของโรงเรียน ซึ่งผู้บริหารต้องรับผิดชอบคือ

1. งานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. การบริหารการสอน และการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน
3. งานกิจการนักเรียน
4. งานสื่อการสอนและห้องสมุด
5. การวัดผลและประเมินผล

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 32) ได้กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ในขอบข่ายงานวิชาการดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา

6. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

7. การนิเทศการศึกษา

8. การแนะแนวการศึกษา

9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

10. การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน

11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น

12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สรุปได้ว่า ขอบข่ายของงานวิชาการมีความคล้ายคลึงกันและสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องรับผิดชอบ และจะต้องพยายามอย่างยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดัง เขต 1 ตามขอบข่ายภารกิจการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นนิติบุคคล ทั้ง 12 ด้านคือ

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องดำเนินการให้สอดคล้องกันกับหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ คือ หลักสูตรแม่บท หลักสูตรระดับท้องถิ่น และหลักสูตรในระดับโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ เทคโนโลยี ตลอดจนผลงานวิจัยทางด้านจิตวิทยาที่มีต่อสภาพของนักเรียนปัจจุบัน มีอิทธิพลก่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นต้องมีผู้นำที่มีความสามารถดำเนินการ วิเคราะห์ปัญหา จัดวางแผนงาน ดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร และประเมินหลักสูตรเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงหลักสูตร

กรมวิชาการ (2549 : 4) กล่าวว่า จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าทาง
วิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด
วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด
การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นใน
วิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย
ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม
กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 34) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

9.1 ศึกษาวิเคราะห์เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 สาระแกนกลาง
ของกระทรวงศึกษาธิการ ข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความต้องการของสังคม
ชุมชนและท้องถิ่น

9.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อม และประเมินสถานภาพสถานศึกษา เพื่อกำหนด
วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายรวมทั้ง
คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

9.3 จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระต่างๆ ที่กำหนดให้มีในสถานศึกษา
ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เป้าหมายและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยพยายามบูรณาการเนื้อหา
สาระ ทั้งในกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม

9.4 นำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และบริหารจัดการการใช้
หลักสูตรให้เหมาะสม

9.5 นิเทศการใช้หลักสูตร

9.6 ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

9.7 ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสม

หลักสูตรสถานศึกษาจึงเป็นหลักสูตร ที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่างๆ
ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มากำหนดเป็นสาระการจักรกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน บนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ หรือรายวิชาได้ตามถนัด ความสนใจของผู้เรียน โดยความร่วมมือของทุกคนใน โรงเรียนและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษานั้น ผู้บริหารโรงเรียนต้องดำเนินการ ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนา การศึกษาฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) และให้ผู้เรียนได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ประการหลัก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ การเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิด และการเปลี่ยนแปลง ทางด้านทักษะ คุณลักษณะของผู้บริหารที่จะเกิดขึ้น ได้ตามที่กล่าวไว้ จะต้องมีการจัดการ การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) มี 2 ประการคือ การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด และ การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ รวมทั้งแนวคิดของนักการศึกษา ทั้งในและต่างประเทศที่ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ 2543 : 31 อ้างอิงมาจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ : 2541) ในฐานะหน่วย ปฏิบัติที่ดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษา ตอนต้น ได้กำหนดแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ที่จัดการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะคือ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข
2. การเรียนรู้แบบองค์รวม
3. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ตนเอง

กิติมา ปรีดีติลล (2532 : 61) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนไว้ว่า เป็นหน้าที่ โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องทำ การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม มีการสอนที่ถูกต้อง ตลอดจนมีการอำนวยความสะดวกเพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ หลักที่สำคัญ ของการจัดการเรียนการสอนควรจัดความรู้และคุณสมบัติอื่นที่ความต้องการให้แก่ผู้เรียน ได้อย่างถูกต้อง และเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ เนื้อหาที่สอนยึดหยุ่นตาม เหตุการณ์สภาพท้องถิ่นและความสนใจของผู้เรียน

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 17-18) ได้กล่าวว่า การจัดดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนในสถานศึกษาดำเนินไปด้วยดีและสามารถปฏิบัติได้จึงต้องมีการจัดเกี่ยวกับการเรียนการสอนดังนี้

1. การจัดตารางสอนเป็นการกำหนดวิชา เวลา ผู้สอน สถานที่ ตลอดจนผู้เรียนในแต่ละวิชา
2. การจัดชั้นเรียน เป็นงานที่ฝ่ายวิชาการต้องประสานกับฝ่ายอาคารสถานที่รวมทั้งจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในห้องเรียน
3. การจัดครูเข้าสอนต้องพิจารณาถึงความพร้อมของสถานศึกษาและความพร้อมของบุคลากร รวมทั้งการเชิญวิทยากรภายนอกมาช่วยสอน
4. การจัดแบบเรียน โดยปกติสถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการจะใช้แบบเรียนที่กระทรวงกำหนด นอกจากนั้น ครูอาจใช้หนังสืออื่นเป็นหนังสือประกอบหรือเอกสารที่ครูเตรียมเอง
5. การปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการพัฒนาครูผู้สอนให้ก้าวหน้าวิทยาการเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการ ความก้าวหน้าของสังคม ธุรกิจ อุตสาหกรรม
6. การฝึกงาน จุดมุ่งหมายของการฝึกงาน เป็นการให้นักเรียนรู้จักนำทฤษฎี มาประยุกต์ใช้กับชีวิตจริงๆ ทั้งยังมุ่งให้ผู้เรียนได้เห็นปัญหาที่แท้จริงในสาขาวิชาและอาชีพนั้น เพื่อให้โอกาสผู้เรียน ได้เตรียมตัวที่จะออกไปเผชิญกับชีวิตจริงต่อไป

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 44) กล่าวว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด คือ การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงดังนี้

1. สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
 2. ส่งเสริมความสามารถในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต หรือการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
 3. ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของผู้เรียนแต่ละคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
 4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นกระบวนการคิด การปฏิบัติจริง และนำไปใช้ประโยชน์ได้ หรือมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ให้มากที่สุด
 5. ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันทั้งผู้เรียน ผู้สอนและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- การปฏิบัติจริงในที่นี้หมายถึง การปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง ได้แก่ การค้นคว้าในห้องสมุด การค้นคว้าจากคอมพิวเตอร์ การปฏิบัติกิจกรรมทดลอง การปฏิบัติในห้องปฏิบัติการต่างๆ การสรุปความรู้เองอย่างมีความหมาย การสำรวจข้อมูลภายในโรงเรียนหรือชุมชน และกิจกรรมอื่นๆ ที่ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ ซึ่งหลายกิจกรรมก็มีการปฏิบัติอยู่แล้วในห้องเรียนทั่วไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 5) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ครูผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานและบทบาทจากผู้ที่สอน ผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอด มาเป็นผู้นำในการเรียนรู้ (Teacher as Leader) เรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน เป็นผู้เอื้ออำนวยความสะดวก ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ โดยเสนอแนะวิธีการและยุทธศาสตร์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนลงมือเรียนรู้ และค้นพบความรู้จากการปฏิบัติของตนเองจากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ครูจะเป็นผู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปสร้างองค์ความรู้ในสมอง (Constructivism) ของตนเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (2542 : 9) บัญญัติไว้ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

วันชัย พงษา (2545 : 46) กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้ว่า พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน

สรุปได้ว่า ด้านงานการเรียนการสอน ผู้บริหารต้องส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้วิธีสอนที่จะทำให้ผู้เรียนรู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น สามารถพัฒนาไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพ โดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด ฝึกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้จะต้องให้ผู้เรียนมี โอกาสเรียนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ทำให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

การวัดผล ประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียน

ด้านงานวัดผลและประเมินผลการเรียนมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในทุกๆ ระดับรวมทั้งในระดับประถมศึกษา การวัดผลและประเมินผลการเรียนเป็นภารกิจอย่างหนึ่งซึ่งผู้บริหารจำเป็นจะต้องรับผิดชอบ เพราะการวัดผลและประเมินผลการเรียนนั้นมีส่วนสัมพันธ์และมีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานและการดำเนินงานในส่วนอื่นๆ ของโรงเรียน การวัดผลและประเมินผล

เป็นสิ่งที่บ่งบอกให้ทราบถึง ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนว่าหลังจากที่นักเรียนได้ผ่านการเรียนมาในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ แล้วนักเรียนเหล่านั้นได้รับผลสำเร็จและสามารถที่จะทำสิ่งต่างๆ ได้ตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับนักการศึกษาหลายท่านที่ได้กล่าวไว้ดังนี้

วรสุดา บุญยไวโรจน์ (2526 : 254) กล่าวว่า การวัดผล (Measurement) หมายถึง กระบวนการที่ได้มาซึ่งตัวเลข จำนวน หรือปริมาณใดปริมาณหนึ่ง โดยอาศัยเครื่องมือหรือวิธีการต่างๆ เช่น การสังเกต การตรวจ ผลงาน การสอบถาม การสัมภาษณ์ และการใช้แบบทดสอบ เป็นต้น

การประเมินผล (Evaluating) หมายถึง กระบวนการที่นำเอาผลการวัดมาพิจารณาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วตัดสินออกมาว่า สูงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ หรือ เก่ง อ่อน ปานกลาง เป็นต้น

พนัส หันนาคินทร์ (2529 : 242) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การวัดผล หมายถึง การเปรียบเทียบผลที่ได้จากการเรียนการสอนกับมาตรฐานอันหนึ่งที่ยึดถืออยู่ ส่วนการประเมินผล เป็นการพิจารณากำหนดคุณค่าจากคะแนนที่ได้จากการวัดผลนั้น เช่น เก่ง ไม่เก่ง ดี หรือไม่ดี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 26-27) ได้เสนอแนะบทบาทของผู้บริหารในการนิเทศงานวิชาการด้านการวัดผลและประเมินผลดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ครูมีเครื่องมือที่จะใช้ประเมินผลทุกชนิด
2. แนะนำครูให้ใช้เอกสารประเมินผลการเรียนให้ครบถ้วนและดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการวัดผลและประเมินผล
3. ส่งเสริมครูให้ทำการวัดผลและประเมินผลการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. รับฟังปัญหาในการประเมินผลการเรียนเพื่อจะได้แนะนำช่วยเหลือต่อไป
5. ส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียน ในอันที่จะให้ทางบ้านทราบผลการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ
6. แนะนำครูให้ประเมินหลังจบบทเรียน เพื่อทราบความก้าวหน้าการเรียนรู้

กิติมา ปรีดีติลิก (2532 : 73) ได้กล่าวว่า การวัดผลและประเมินผลเป็นหน้าที่สำคัญของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องติดตามดูผลการสอน โดยให้ครูได้ดำเนินการเกี่ยวกับวิธีการที่จะทำการวัดผลให้ถูกต้องแม่นยำด้วย ผู้บริหาร โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยดูแลส่งเสริมให้การวัดผลและประเมินผลให้เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ โดยมีหน้าที่เกี่ยวกับการวัดผลการศึกษาของนักเรียนดังนี้

1. กำหนดนโยบายทั่วไปเกี่ยวกับการวัดผล เช่น ประเภทของข้อสอบหรือเครื่องมืออื่นๆ ระยะเวลาที่ใช้ในการสอน แบบฟอร์มสำหรับรายงานผลการสอบต่อผู้บังคับบัญชา

2. จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็น เช่น หมึกพิมพ์ กระดาษอัดสำเนา

3. ส่งเสริมให้ครูมีความสามารถในการจัดสร้างข้อทดสอบ และควรให้มีโอกาสศึกษาตีพิมพ์

ข้อสอบที่ครูออก

4. เป็นผู้ทราบถึงระเบียบและควบคุมการสอบให้ปฏิบัติในแนวเดียวกันได้

5. เมื่อสอบเสร็จแล้ว ควรทำรายงานประเมินผลการสอบ โดยให้มีการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อหาทางแก้ไขในโอกาสต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 6) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการที่ช่วยผู้สอนได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้าและความสำเร็จของการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้เต็มศักยภาพ

กรมวิชาการ (2545 : 24-25) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนใช้พัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่แสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและเรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ

สถานศึกษาในฐานะผู้รับผิดชอบจัดการศึกษา จะต้องจัดทำหลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติในการวัดและประเมินผลการเรียนของสถานศึกษา เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกันและเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน สถานศึกษาต้องมีผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการวัดและประเมินทั้งในระดับชั้นเรียน ระดับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ ตลอดจนการประเมินภายนอก เพื่อใช้เป็นข้อมูลสร้างความมั่นใจเกี่ยวกับคุณภาพของผู้เรียนแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา

การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้น สถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทาง ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

กรมวิชาการ (2545 : 27) กล่าวว่า สถานศึกษาสามารถเทียบโอนผลการเรียนของผู้เรียน โดยการนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในรูปแบบต่างๆ และหรือจากการ

ประกอบอาชีพมาเทียบ โอนเป็นผลการเรียนของหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งในระดับที่กำลังศึกษาอยู่
การพิจารณาการเทียบ โอนสถานศึกษาสามารถดำเนินการ ได้ดังนี้

1. พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา ซึ่งจะให้ข้อมูลที่แสดงความรู้ ความสามารถของ
ผู้เรียนในด้านต่างๆ
2. พิจารณาจากความรู้และประสบการณ์ตรงจากการปฏิบัติจริง การทดสอบ การสัมภาษณ์
ฯลฯ
3. พิจารณาจากความสามารถ และการปฏิบัติได้จริงทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎกระทรวง
และระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 35) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

1. กำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการวัดผล และประเมินผลแต่ละรายวิชา ให้สอดคล้องกับ
มาตรฐานการศึกษาสาระการเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้
3. ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผล และประเมินผลการเรียนการสอน โดยเน้นการ
ประเมินตามสภาพจริง จากกระบวนการ การปฏิบัติและผลงาน
4. จัดให้มีการเทียบโอนความรู้ ทักษะ ประสบการณ์และผลการเรียนจากสถานศึกษาอื่น
สถานประกอบการและอื่นๆ ตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด
5. พัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน
การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 10) กล่าวว่า การวิจัยพัฒนาการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้สอนสามารถทำวิจัย
เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ วางแผนแก้ไขปัญหาการเรียนรู้
เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ให้ผู้สอนสามารถทำวิจัยและพัฒนา
นวัตกรรมการศึกษาที่นำไปสู่คุณภาพการเรียนรู้ด้วยการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ ออกแบบ
และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ ทดลองใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์
ผลการใช้นวัตกรรมนั้นๆ และให้ผู้สอนสามารถนำกระบวนการวิจัยมาจัดกิจกรรม ให้ผู้เรียน
เกิดการเรียนรู้ ด้วยการใช้เทคนิควิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการวิเคราะห์ปัญหา
สร้างแนวทางเลือกในการแก้ปัญหา ดำเนินการตามแนวทางที่เลือก และสรุปผลการแก้ไขปัญห
อันเป็นการฝึกทักษะ ฝึกกระบวนการคิด ฝึกการจัดการจากการเผชิญสภาพการณ์จริง และปรับ
ประยุกต์ประมวลประสบการณ์มาใช้แก้ปัญหา การวิจัยเป็นกระบวนการค้นหาความรู้และแนวทาง
ปฏิบัติที่นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เชื่อถือได้ สามารถนำผลการค้นพบมาแก้ไขการเรียนรู้หรือ

ตัดสินใจพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเนื่องจากการวิจัยเป็นกระบวนการเชิงระบบ ที่ใช้การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งโดยทั่วไปจะเริ่มต้นจากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหา จนถึงขั้นการสรุปและรายงานผล

กมล ภูประเสริฐ (2545 : 82) กล่าวว่า การวิจัยเป็นกระบวนการที่เป็นระบบและเป็นที่ยอมรับของวงการต่างๆ สถานศึกษาใดที่มีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ หรือรายงานผลงานที่มีกระบวนการวิจัยเป็นพื้นฐานจะเป็นที่น่าเชื่อถือและนำไปใช้ประโยชน์ได้ สถานศึกษาจึงควรมีงาน/โครงการเกี่ยวกับการวิจัยอยู่ด้วยเสมอ

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (2546 : 107) กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research) เป็นวิธีหนึ่งที่ครูสามารถจะแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียน และพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างเป็นระบบ การวิจัยในชั้นเรียนเป็นกระบวนการที่น่าเชื่อถือ และเป็นระบบในการแสวงหาคำตอบ เพราะเป็นการคิดค้นและพัฒนาที่เป็นการแก้ปัญหา (Problem Solving) ในสภาพการณ์ที่เป็นจริงในชั้นเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ในเชิงวิทยาศาสตร์ ที่มีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การแสวงหาคำตอบ จากปัญหาและข้อสงสัยของครู เป็นการคิดพัฒนานวัตกรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและการเรียนการสอน

สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 80-81) กล่าวว่า การวิจัยในชั้นเรียนยังมีประโยชน์ต่อผู้สอนและผู้เรียนดังนี้

1. ทำให้ผู้สอนรู้จักใช้ข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหาพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรยิ่งขึ้น เพราะผู้สอนสามารถใช้นวัตกรรม วิธีการ เทคนิคการสอน หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่มีคุณภาพผ่านกระบวนการตรวจสอบที่เชื่อถือได้ในการแก้ปัญหการเรียนการสอน
3. ทำให้ผู้สอนพัฒนางานของตนเองให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น เพราะผู้สอนสามารถนำข้อมูลที่เป็นข้อค้นพบจากการวิจัย มาใช้ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน
4. ทำให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาและส่งเสริมจนบรรลุศักยภาพสูงสุด เนื่องจากผู้สอนสามารถส่งเสริมและพัฒนาได้ตรงตามสภาพความเป็นจริงของผู้เรียนแต่ละคน

การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

กรมวิชาการ (2545 : 25) กล่าวว่า การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และ

ประเทศไทย ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่นๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียน ควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

ลักษณะของสื่อสิ่งการเรียนรู้ ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมีความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีและสื่ออื่นๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจได้ง่ายและรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อให้การใช้สื่อการเรียนรู้เป็นไปตามแนวการจัดการเรียนรู้ และพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

วันชัย พงษา (2545 : 47) ได้กล่าวเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้ไว้ว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้ และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นชุมชนและแหล่งอื่นๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอน สามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียนควรมีเนื้อหาสาระครอบคลุมตลอดช่วงชั้น สื่อสิ่งพิมพ์ควรจัดให้มีอย่างเพียงพอ ทั้งนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถยืมได้จากศูนย์สื่อ หรือห้องสมุดของสถานศึกษา

อภิรมย์ ณ นคร และคณะ (2521 : 39) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมือหรือวัตถุที่ช่วยครูให้สามารถถ่ายทอดข้อเท็จจริง ทักษะ เจตคติ ความรู้ความเข้าใจและความซาบซึ้ง และเห็นคุณค่าเพื่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนยิ่งขึ้น

รัตนา กาญจนพันธ์ และวัฒนา คุรุสวัสดิ์ (ม.ป.ป. : 419) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุ สิ่งของ ภาพ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนถึงตัวบุคคล วิธีการ สถานที่ต่างๆ ที่ใช้ในการประกอบการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนเกิดผลดี มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น อุปกรณ์การสอน อุปกรณ์การศึกษา โสตทัศนศึกษา โสตทัศนูปกรณ์ สื่อการเรียนรู้ แต่ในปัจจุบัน นิยมใช้คำว่าสื่อการสอนมากกว่า เพราะมีความหมายกว้างขวางมากกว่า

สมเชาว์ เนตรประเสริฐ (2525 : 22) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสื่อการสอนไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนตัวอย่างที่ครูใช้สำหรับนำเสนอเนื้อหาความรู้ความเข้าใจของครูไปให้นักเรียน

เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพราะสื่อการเรียนการสอนสามารถเปลี่ยนสิ่งที่เป็นนามธรรม และทำให้ประสาทสัมผัสรับรู้ได้มากและชัดเจนยิ่งขึ้น ครูสามารถใช้สื่อการเรียนการสอนได้มากมายหลายวิธี และใช้ประโยชน์ได้หลายด้าน ซึ่งได้สรุปสาระสำคัญของสื่อการสอนไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ความรู้ที่เป็นนามธรรมเปลี่ยนเป็นรูปธรรมมากขึ้น
2. ช่วยย่นระยะเวลาของการเรียนรู้ให้น้อยลงแต่ได้เนื้อหาமாக
3. ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้หลายทางมากขึ้น
4. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 2-3) ได้กำหนดความหมายของ แหล่งเรียนรู้ว่าหมายถึง แหล่ง หรือที่รวม ที่อาจมีสภาพสถานที่หรือศูนย์รวมที่ประกอบด้วย ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และกิจกรรมที่มีกระบวนการเรียนรู้หรือกระบวนการเรียนการสอนที่มีรูปแบบ แตกต่างไปจากกระบวนการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้สอนหรือศูนย์กลางการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ ที่มีกำหนดเวลาเรียนยืดหยุ่นสอดคล้องกับความต้องการและความพร้อมของผู้เรียน การประเมินผล และการวัดผลการเรียนมีลักษณะเฉพาะ สร้างขึ้นให้เหมาะสมกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำเป็นต้องเป็นรูปแบบเดียวกันกับการประเมินผลในห้องเรียน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของแหล่งการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. การจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย : สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในทุกระดับและทุกกลุ่มเป้าหมาย และเหมาะสมกับสภาวะความพร้อมของแหล่งเรียนรู้ในแต่ละพื้นที่
2. สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง : เสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคม วิถีชีวิต และสภาพทางเศรษฐกิจ การเมืองของแต่ละสังคม
3. จัดหาความร่วมมือ : โดยร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งตัวผู้เรียนเพื่อจัดทำหลักสูตรที่ยืดหยุ่น ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจและความถนัด
4. หลักสูตรเนื้อหาสาระเป็นที่ยอมรับ : สามารถเทียบโอนความรู้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้าสู่ระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน
5. จัดทำสื่อ : จัดทำสื่อที่ใช้ในการนำเสนอและการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย ได้แก่ สื่อเสริมแบบเรียน สื่อวิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน รวมทั้งสื่อบุคคลซึ่งเป็นวิทยากรในท้องถิ่น

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2545 : 20) กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้จะเป็นเครื่องมือที่สำคัญของครูผู้สอนที่จะออกแบบการเรียนรู้ได้หลากหลาย ซึ่งจะเหมาะสมกับศักยภาพและความสามารถของ

ผู้เรียนที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน เพราะแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนมีหลายประเภท ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ในชุมชนที่รัฐและประชาชนจัดตั้งขึ้น เช่น อุทยานการศึกษาในวัด และในชุมชน อุทยานประวัติศาสตร์ อุทยานแห่งชาติทางทะเล อุทยานแห่งชาติในท้องถิ่น แอ็บกูเฆา ศูนย์วัฒนธรรม ศูนย์ศิลปาชีพ ศูนย์เยาวชน ศูนย์หัตถกรรมชุมชน หอสมุด ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์สถาน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน เป็นต้น

กรมวิชาการ (2544 : 43) ได้นิยามความหมายของแหล่งการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ที่โรงเรียนสามารถจัดและดำเนินการ ได้มีหลายประเภท ขึ้นอยู่กับกำลังความสามารถของโรงเรียนแต่ละแห่ง เช่น โรงเรียนอุทยานการศึกษา นอกเหนือจากการจัดห้องสมุดโรงเรียน และการจัดมุมต่างๆ ในบริเวณโรงเรียนให้เป็นที่อ่านหนังสือ รวมทั้งการนำนักเรียนไปศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลนอกโรงเรียน เช่น พิพิธภัณฑ์ วัด ห้องสมุดประชาชน หอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น

การนิเทศการศึกษา

ด้านงานนิเทศการศึกษา เป็นการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความหมาย ความมุ่งหมาย ความจำเป็นและความสำคัญ หลักการนิเทศการศึกษานั้นมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า “การนิเทศการศึกษา” ไว้ดังนี้

ภิญโญ สาร (2526 : 162) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในการแนะนำครูและผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา

อ้อม ประนอม (2528 : 47) กล่าวถึงการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ว่า เป็นความพยายามของผู้บริหารที่จะช่วยพัฒนาครูผู้สอนให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดสัมฤทธิ์ผลแก่นักเรียนตรงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

สงัด อุทรานันท์ (2530 : 12) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการทำงานร่วมกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 : 17) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียนในการที่จะปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการสอนของครู เพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพ และได้พิจารณาการนิเทศภายในออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ผู้นิเทศ ลักษณะการนิเทศจะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 การนิเทศทางตรง คือ ผู้นิเทศทำการนิเทศต่อครูหรือผู้รับการนิเทศโดยตรง ไม่ต้องผ่านสิ่งอื่น เช่น การปรึกษาหารือ การสังเกตการสอน การประชุม เป็นต้น

1.2 การนิเทศทางอ้อม เป็นการนิเทศโดยใช้สื่อ เช่น นิเทศทางวิทยุ หรือส่งเอกสาร ให้ศึกษาค้นคว้า เป็นต้น

2. ผู้รับการนิเทศ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

2.1 การนิเทศเป็นรายบุคคล หมายถึง การได้รับการนิเทศครั้งละคน จะเป็นการนิเทศทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ เช่น การให้คำปรึกษาหารือ การมอบหมายงานให้ทำ เป็นต้น

2.2 การนิเทศเป็นกลุ่ม หมายถึง การได้รับการนิเทศครั้งละหลายๆ คน เช่น การประชุม การสนทนาทางวิชาการ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 51) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียน ให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การสอนหรือการสร้างเสริมพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ให้เต็มตามวัย และตามศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

การนิเทศภายในสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพ ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตร ตามแนวทาง พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- 2) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารและจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีคุณภาพ
- 3) เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสังคม ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน
- 4) เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้พัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาวิชาชีพ
- 5) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาปฏิรูประบบบริหาร โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และชื่นชมในผลงาน
- 6) เพื่อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ชุมชน สังคม และวัฒนธรรม ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

กิจกรรมการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่ผู้บริหารสามารถดำเนินการได้มีหลายอย่าง การจะนำวิธีการใดมาใช้ควรคำนึงถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เช่น การประชุม อบรม ปฐมนิเทศ การสังเกตการสอนในชั้นเรียน การศึกษาเอกสารทาง

วิชาการ คำรา การให้คำปรึกษาหารือเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล การสนทนาทางวิชาการ การสาธิต การสอน การพาไปศึกษานอกสถานที่ การสัมมนา การจัดนิทรรศการ การเยี่ยมชมชั้นเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535 : 261-262) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีลักษณะดังนี้คือ

1. เป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของระบบการศึกษา
2. เป็นกระบวนการปรับปรุงการเรียนการสอน
3. เพื่อชี้แนะให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือกับครู รวมทั้งบุคคลที่เกี่ยวข้องในการ

จัดการศึกษา

4. ความต้องการความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ คุณภาพของผู้เรียน แฮร์ริส (สมจิตร อุดม 2532 : 19 ; อ้างอิงมาจาก Harris 1975 : 13) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือ การที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อบุคคล หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินงาน

ก๊อต (สามารถ รักษาสิลปี 2534 : 26 ; อ้างอิงมาจาก Good 1973 : 539) กล่าวว่า ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ในการแนะนำครูหรือผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้จักวิธีการปรับปรุง การสอน ช่วยให้เกิดความงอกงามในวิชาชีพทางการศึกษา ช่วยพัฒนาครู ช่วยเหลือปรับปรุง วัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเหลือ และปรับปรุงเนื้อหาของการสอน ช่วยเหลือและปรับปรุงวิธี สอน และช่วยเหลือปรับปรุงการประเมินการสอน

สรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การร่วมมือ และประสานงานของบุคลากร เพื่อการช่วยเหลือ สนับสนุน แนะนำให้คำปรึกษาหารือด้วยรูปแบบและวิธีการต่างๆ เพื่อพัฒนา คุณภาพและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งสัมฤทธิ์ผลสูงสุดของผู้เรียน

การแนะแนวการศึกษา

สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย (2548 : 6) กล่าวว่า การแนะแนวการศึกษา หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลหรือเด็กมีพัฒนาการทางสติปัญญา มีความเฉลียวฉลาด เช่น วิธี การศึกษาค้นคว้าวิชาต่างๆ วิธีใช้อุปกรณ์การเรียน วิธีการปรับตัวภายในโรงเรียน วิธีเลือกวิชาเรียน การศึกษาต่อ การใช้ห้องสมุด การแก้ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการเรียน เป็นต้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 37) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

1. จัดระบบการแนะแนวทางวิชาการ และวิชาชีพภายในสถานศึกษา โดยเชื่อมโยงกับ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกระบวนการเรียนการสอน
2. ดำเนินการแนะแนวการศึกษา โดยความร่วมมือของครูทุกคนในสถานศึกษา

3. ติดตามประเมินผลการจัดการระบบและกระบวนการแนะแนวการศึกษาใน

สถานศึกษา

4. ประสานความร่วมมือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และประสบการณ์ด้านการแนะแนว การศึกษากับสถานศึกษา หรือเครือข่ายการแนะแนวภายในเขตพื้นที่การศึกษา

สนอง เครือมาก (2536 : 1192) กล่าวว่า การแนะแนว หมายถึง บริการที่จัดขึ้นเพื่อให้ ความช่วยเหลือแก่นักเรียนในการเลือกการปรับปรุงตัวเอง เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและมุ่งที่จะช่วยให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามในทุกๆด้าน ตลอดจนให้รู้จักเข้าใจและช่วยเหลือตนเองได้ บริการหลักของการแนะแนวในโรงเรียนคือ

1. บริการสำรวจและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน
2. บริการข่าวสาร
3. บริการให้คำปรึกษา
3. บริการจัดวางตัวบุคคล
4. บริการติดตามผล

การพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 3) กล่าวว่า ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ระบุไว้ว่า “ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษาทุกระดับประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และระบบการประกัน คุณภาพภายนอก” และในมาตรา 48 ที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระบุว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และ ให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และ เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก” โดยมีสาระสำคัญที่สรุปได้ว่า สถานศึกษาทุกแห่งต้อง ดำเนินการประเมินตนเองทุกปี โดยการดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารงานตามปกติและ ต้องเปิดเผยผลการดำเนินงานของตนเองต่อสาธารณชน พร้อมทั้งจะถูกตรวจสอบ จากคณะกรรมการ ประเมินผลภายนอก ในทุก 5 ปี อีกด้วย โดยบุคลากรภายในสถานศึกษา ตลอดจนคณะกรรมการ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีส่วนร่วมในการประเมินผล และทำการพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดเพื่อพัฒนาคุณภาพและ เป็นการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ก่อนรับการประเมินผลภายนอก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543 : 11) กล่าวว่า หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายของการประกันคุณภาพภายใน คือ การที่สถานศึกษาร่วมกันพัฒนาปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ไม่ใช่การจับผิดหรือทำให้บุคลากรเสียน้ำ โดยเป้าหมายที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. การที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายตามข้อ 1 ต้องทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการ และการทำงานของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ใช่เป็นกระบวนการที่แยกส่วนมาจากการดำเนินงานตามปกติของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาจะต้องวางแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการที่มีเป้าหมายชัดเจน ทำตามแผน ตรวจสอบประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ มีความโปร่งใส และมีจิตสำนึกในการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

3. การประกันคุณภาพเป็นหน้าที่ของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู อาจารย์ และบุคลากรอื่นๆ ในสถานศึกษา โดยในการดำเนินงานจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้เรียน ชุมชน เขตพื้นที่ หรือ หน่วยงานที่กำกับดูแล เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน ติดตาม ประเมินผล พัฒนาปรับปรุง ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันผลักดันให้สถานศึกษามีคุณภาพเพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ดี มีคุณภาพ เป็นไปตามความต้องการของผู้ปกครอง สังคม และประเทศชาติ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 3) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) เป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจ (assure) ได้ว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้ตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด และที่สังคมต้องการ

การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการแก่ชุมชน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 38) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

1. การศึกษา สำนวณความต้องการ สนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน
2. จัดให้ความรู้ เสริมสร้างความคิด และเทคนิค ทักษะ ทางวิชาการ เพื่อการพัฒนาทักษะวิชาชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เป็นต้น
3. การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชน ท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของสถานศึกษา และที่จัดโดยบุคคล ครอบครัวยุ องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

4. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ ระหว่างบุคคล ครอบครัวยุวมชน

ท้องถิ่น

การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 38) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

1. ประสานความร่วมมือ ช่วยเหลือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา ทั้งบริเวณ ใกล้เคียงภายในเขตพื้นที่การศึกษา ต่างเขตพื้นที่การศึกษา

2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ

การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 38) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

1. สำรวจและศึกษาข้อมูลการจัดการศึกษา รวมทั้งความต้องการในการได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการของบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

2. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาวิชาการและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุวมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

3. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุวมชน หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการพัฒนางานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียน ทั้งในประเทศ ต่างประเทศ ผู้วิจัยยังศึกษาไม่พบว่ามีผู้ทำการวิจัยในเรื่องดังกล่าว ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอ งานวิจัยที่มีลักษณะใกล้เคียงดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

สมศรี กิจพิทักษ์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการได้รับการพัฒนาของผู้บริหาร โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลกรุงเทพมหานคร จากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 35 คน และผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 82 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทำหน้าที่บริหารและผู้ทำหน้าที่ ผู้ช่วยผู้บริหาร โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลกรุงเทพมหานคร ทุกคนมีความต้องการได้รับการพัฒนาความรู้ด้านต่างๆ 5 ด้าน ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการจัดองค์กรเป็นความรู้ที่

ต้องการมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการบริหารงานบุคคล การเป็นผู้นำ การบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานทั่วไปตามลำดับ

สุวิมล จิณฉนพงษ์ (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการความรู้ทางการบริหาร โรงเรียน ของโรงเรียนเอกชน ที่มีมาตรฐานอันดับดี 60 คน มาตรฐานอันดับที่ควรปรับปรุง 34 คน และมาตรฐานอันดับที่ควรปรับปรุงอย่างมาก 12 คน ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารที่มีอันดับดี อันดับ ที่ควรปรับปรุง อันดับ ที่ควรปรับปรุงอย่างมาก มีความต้องการความรู้ทางการบริหารโรงเรียนในงาน 6 ด้าน อยู่ในระดับต้องการมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการบริหารงานวิชาการเป็นความต้องการ อันดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านกิจการนักเรียน ด้านธุรการ ด้านความสัมพันธ์กับ ชุมชน และด้านอาคารสถานที่

เขาว์ พูนนวม (2533 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการความรู้ทางการบริหาร โรงเรียน ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีความ ต้องการความรู้ทางการบริหารโรงเรียนด้านต่างๆ 6 ด้าน ในระดับมากทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการ บริหารงานวิชาการเป็นความรู้ที่ต้องการมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การบริหารงานบุคคล การบริหารงาน ธุรการ การเงินและพัสดุ การบริหารงานกิจการนักเรียน การบริหารงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการบริหารงานอาคารสถานที่

จรรุญ พรหมสุข (2538 : บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตการศึกษา 2 ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี ส่วนรายด้านพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติงาน ด้านวิชาการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง

2. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพสูงกว่าขนาดกลาง ในงานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

นวพร เหล่าภัทรเกษม (2538 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศภายในของ ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดสงขลา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ผลการวิจัย พบว่า การปฏิบัติงานของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนโดยภาพรวมอยู่ระดับปานกลาง และการ ปฏิบัติงานนิเทศภายในของผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนตามทัศนะของผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนขนาดต่างกัน โดยภาพรวมและรายด้านมีทัศนะไม่แตกต่างกัน

บุญเขื่อน มีแก้ว (2539 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความต้องการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ จากผู้บริหารโรงเรียน 165 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารโรงเรียนมีความต้องการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนโดยรวมทุกด้านและในแต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง
2. ผู้บริหารที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความต้องการที่จะพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสบการณ์ในการบริหารต่างกัน มีความต้องการที่จะพัฒนาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษาทั้งโดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน

บุญมี แก้วห้าประการ (2540 : 127) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดตรัง ตามที่เสนอของข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนขนาดต่างกัน ไม่แตกต่างกัน

พิสิทธิ์ จันทรเนตร (2542 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร จำแนกตามขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า สภาพการปฏิบัติงาน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร มีการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านการวางแผนงานวิชาการและการจัดการงานวิชาการมีการปฏิบัติงานสูงกว่าด้านอื่นๆ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติงานต่ำกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมด้านวิชาการ และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างโดยภาพรวม พบว่าโรงเรียนขนาดกลางกับโรงเรียนขนาดเล็ก มีสภาพการปฏิบัติงานแตกต่างกัน ส่วนปัญหาในการบริหารงานวิชาการ พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสกลนคร มีปัญหาในการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย โดยมีด้านสิ่งสนับสนุนและส่งเสริมงานวิชาการสูงกว่าด้านอื่นๆ ส่วนด้านที่มีปัญหาคือต่ำกว่าด้านอื่นๆ คือด้านผู้บริหารเมื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างโดยภาพรวม พบว่าโรงเรียนทั้ง 3 ขนาด มีปัญหาในการบริหารงานวิชาการไม่แตกต่างกัน

จ่านง เวทย์ประสิทธิ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามที่เสนอของครูอาจารย์ พบว่า การบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง

ศิริินทร์ วงศ์สวัสดิ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในด้านบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และพบว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่ขนาดต่างกัน มีทัศนะต่อปัญหาการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน

ประพันธ์ เม้าเวียงแก (2548 : 82) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 11 ด้าน และอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน และเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยความคิดเห็น ที่มีค่ามาก 3 อันดับแรก คือ การแนะแนวการศึกษาการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการวัดผลประเมินผลและเทียบ โคนผลการเรียนตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

งานวิจัยในต่างประเทศ

มุก (Mook 1796 : 5850-A) ได้ศึกษาความต้องการในการฝึกอบรมก่อนประจำการและระหว่างประจำการของครูใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 363 คน แห่งเมืองแคนซัสในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและภาวะผู้นำในการสอน และได้เปรียบเทียบตัวแปรด้านขนาดโรงเรียน ประสิทธิภาพการบริหาร และประสพการณ์เกี่ยวกับการฝึกอบรม ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูใหญ่ที่เห็นว่า ความต้องการให้มีการฝึกอบรมก่อนเข้าประจำการ จะเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรและภาวะผู้นำทางการสอน
2. ขนาดของโรงเรียนมีผลต่อความต้องการในการฝึกอบรมแตกต่างกัน
3. ประสพการณ์ของครูใหญ่ และประสพการณ์เกี่ยวกับการฝึกอบรมไม่ใช่องค์ประกอบที่ทำให้เกิดความแตกต่างของความต้องการฝึกอบรม

แมคคาร์ที (McCarthy 1971 : 705-A) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ สหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชาและครู มีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ เรื่องการสังเกตการณ์สอน การวัดผลและประเมินผล การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิชาการ และความรับผิดชอบในการตัดสินใจของคณะกรรมการ แต่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ผู้บริหารโรงเรียน ควรจะมีบทบาทและความรับผิดชอบในการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

วิลเลียมส์ (Williams 1972 : 4909-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับงานในหน้าที่ของครูใหญ่ โรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐอินเดียน่า ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่าครูใหญ่ส่วนมากใช้เวลาในการประเมินผลและปรับปรุงการสอนน้อย การเยี่ยมห้องเรียนของครูใหญ่มีเวลาจำกัดและใช้น้อยมาก ยิ่งโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ ครูใหญ่มีเวลาให้แก่โครงการปรับปรุงการสอนของครู ยิ่งน้อย ครูใหญ่มักใช้วิธีให้คำแนะนำมากกว่าจัดให้มีการอบรม

โรเบิร์ตสัน (Robertson 1976 : 3456-A) ได้ศึกษาความต้องการในการอบรมระหว่างประจำการของผู้บริหารด้านวิชาการแห่งเมืองออนตาริโอ ประเทศแคนาดา โดยศึกษาจากผู้บริหารด้านวิชาการของวิทยาลัยชุมชน 21 แห่ง ผลของการศึกษาพบว่าผู้บริหารมีความต้องการในเรื่องการนิเทศการสอน การจัดโปรแกรมการเรียนและประเมินผลการบริหารงานบุคคลด้านวิชาการ การสร้างผู้นำ การบริหารงานงบประมาณในด้านวิชาการ การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การฝึกทักษะพิเศษประจำตัวบุคคลในด้านอื่นๆ

แมททอกซ์ (Mattox 1978 : 6061-A) ได้ศึกษาถึงความต้องการในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐอิลลินอยส์ พบว่าความต้องการที่อยู่ในระดับมาก คือความต้องการที่จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการนิเทศและการประเมินผล ตลอดจนความต้องการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร

เวลล์ (Wells 2333-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบที่สำคัญของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาในรัฐโคโรราโด สหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า ครูใหญ่เห็นว่างานในหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน ซึ่งหมายถึงงานวิชาการนั้น ครูใหญ่ควรใช้เวลาให้มาก